Lausunto Eduskunnan kunta- ja terveysjaostolle

MIELENTERVEYSJÄRJESTÖJEN LAUSUNTO ITSEMURHIEN VÄHENTÄMISESTÄ SUOMESSA (HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018, MÄÄRÄAIKA keskiviikko 18.10.2017 klo 14)

Taustaksi:

Suomessa itsemurhia tehdään yhä enemmän kuin muissa Pohjoismaissa. Itsemurhan taustalla on usein työttömyyttä, taloudellisia vaikeuksia, toivottomuutta ja toteutumattomia elämän tavoitteita. Ongelmanratkaisukeinoja vahvistamalla ja syrjäytymistä ja huono-osaisuutta ehkäisemällä ehkäistään myös itsemurhia..

Vuosittain Suomessa noin yli 700 ihmistä tekee itsemurhan. Vuonna 2015 itsemurhia tehtiin aikaisempia vuosia vähemmän, noin 731, mutta laskusuunnasta huolimatta Suomi on edelleen itsemurhamäärässä synkkiä kärkimaita. Itsemurhien määrä ei ole vähentynyt nuorten, alimpien sosioekonomisten ryhmien tai haavoittuvassa asemassa olevien kansalaisten keskuudessa. Jokaista itsemurhaan kuollutta aikuista kohti todennäköisesti 10 - 20 aikuista yritti itsemurhaa. (WHO:n raportti: Itsemurhien ehkäisy, globaali velvollisuus 2015)

Yhden aikuisen itsemurhan yhteiskunnallinen kustannus on keskimäärin noin 2 miljoonaa euroa. Itsemurhien ehkäisy on todettu erittäin kustannusvaikuttavaksi.

Lähtökohtana itsemurhien ehkäisyssä on osaamisen vahvistaminen itsemurhien ehkäisyssä

1) **kouluttamalla avainryhmiä,** jotka kohtaavat itsemurhavaarassa olevia. Esimerkiksi päivystyksissä työskentelevät tarvitsevat lisää osaamista itsemurhavaarassa olevien ja itsemurhaa yrittäneiden kohtaamiseen ja hoitamiseen.

2) **lisäämällä kansalaisten valmiuksia** mielenterveyden edistämisessä ja ongelmien ehkäisemisessä, esim. kykyä tunnistaa itsemurhariski ja toimia tilanteen vaatimalla tavalla. Tämä voi toteutua järjestämällä eri ikäryhmille suunnattuja **Mielenterveyden ensiapu® -koulutuksia**. Lasten ja nuorten mielenterveystaitoja vahvistetaan sisällyttämällä kouluopetukseen kaikille koulutustasoille mielenterveystaitojen opetusta ja harjoittelua sekä huomioimalla voimavarojen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen koulun toimintakäytännöissä. Tätä mahdollistaa hallituksen kärkihanke jossa kahden vuoden ajan järjestetään eri puolilla Suomea MTEA-koulutuksia kansalaisille.

3) Kansalaisten valmiuksia voidaan lisätä myös **tiedotuskampanjoiden avulla**. Esim. Skotlannissa toteutetaan osana itsemurhien ehkäisyohjelmaa vuosittain tiedotuskampanja.

4) **vahvistamalla median osaamista** itsemurhatiedottamisessa. Oikealla tiedottamisella voidaan ehkäistä itsemurhia.

Itsemurhien ehkäisyssä parhaat tulokset on saatu kansallisten itsemurhien ehkäisyohjelmien kautta.

Maailman terveysjärjestö WHO suosittaa itsemurhien suunnitelmallista ehkäisyä itsemurhien ehkäisyohjelmien kautta. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa on valtakunnalliset itsemurhien ehkäisyohjelmat, joilla on saatu hyviä tuloksia. Esimerkiksi Tanskassa itsemurhat saatiin merkittävästi vähenemään kansallisen itsemurhien ehkäisyohjelman avulla. Suomessa oli erittäin ansiokas kansallinen itsemurhien ehkäisyprojekti, joka päättyi 1995. Sen aikana Suomessa itsemurhat vähenivät 1500v noin 1000/v. Projektin jälkeen Suomessa ei ole valtakunnallisesti koordinoitua itsemurhien ehkäisyohjelmaa tai strategiaa.

Itsemurhien ehkäisyohjelma tulee sisältää edellä mainitun osaamisen lisäämisen lisäksi seuraavia toimia:

- tehokkaat ja inhimilliset mielenterveys- ja päihdeongelmien hoitokäytännöt ja yhden vertaiset mahdollisuudet hoidon saamiseen eri puolilla maata.
- riskiryhmien kartoituksen ja seurannan ja riskiryhmille kohdennetut tarpeen mukaiset erityistoimet mm.
    - välitöntä apua kaikille itsemurhaa yrittäneille
    - tukea kaikille itsemurhan tehneiden omaisille (postventio).
- tietovarannon luomisen tapahtuneista itsemurhista ja itsemurhayrityksistä. Tiedon avulla pystytään kohdistamaan itsemurhien ehkäisy parhaiten.
- tapahtuneiden itsemurhien onnettomuustutkinnan.
- tietoa ja ohjausta mielenterveyden ongelmien kohtaamisesta helposti saataville.
- tukea ja apua vaikeissa elämäntilanteissa oleville: auttavien puhelimien ja netti-palveluiden ja muun järjestölähtöinen avun kautta.
- itsemurhien ehkäisyn osaamiskeskuksen luomisen
- itsemurhavälineiden saatavuuden rajoittamisen lainsäädäntöä kehittämällä

Esitys: *vuonna 2018 järjestöjen toteuttamiin avainryhmien koulutuksiin tulisi varata 300 000 euroa, minkä lisäksi työtä tukevaan itsemurhien ehkäisyyn tähtäävään tiedottamiseen 150 000 euroa. Lisäksi tulisi käynnistää valmistelutyö valtakunnallisen itsemurhien ehkäisyohjelman toteuttamiseksi vuodesta 2019.*

Lausunnon antajat:

Suomen Mielenterveysseura ry
Mielenterveyden keskusliitto ry
Psykosociala förbundet rf
FinFami ry - Mielenterveysomaisten keskusliitto